

למאמרו של ר' שאול הורוביץ

רוב פרסומיו של ר' שאול הורוביץ עסקו בפילוסופיה יהודית של ימי הביניים, כשבין לבין פרסם מאמרים ומחקרים בספרות חז"ל.¹ בסוף ימיו פרסם מהדורה ביקורתית מבוארת של ספרי במדבר וספרי זוטא, שבה מקובל להשתמש עד עצם היום הזה.² כמו כן הכין תשתיות ופירושים למכילתא דר' ישמעאל ולמדרשים נוספים.

מאמר קצר זה עוסק בכמה מבעיות היסוד של עריכת התלמוד: קטעי 'סברא' שנוספו בסוגיות ושינו את עניינן ואת הקשרן המקורי, ולעתים יצרו סתירות בין הסוגיות; סוגיות סותרות ששולבו זו על ידו; רמיזות התלמוד לסוגיות ולמאמרים במקומות אחרים, מהם שהגיעו לידינו ומהם שלא נשתמרו בידינו. המאמר צוטט לא פעם בספרות המחקר, בדרך כלל מתוך הערכה והסכמה.³

* * *

המאמר נדפס לראשונה בגרמנית,⁴ ותורגם על ידי הגברת רות טוויג. התרגום נקרא והשווה למקור בידי מר דניאל שטוקל. תודת המערכת נתונה לשניהם. נוסח התלמוד שבמאמר המקורי נשמר, אף שיש בו סטיות קלות מן הנוסח הרווח. הוספות של המערכת, בעיקר לצורך עדכון מראי מקום, נוספו בסוגריים מרובעים.

עוזיאל פוקס

¹ לסקירה קצרה על מפעלו המדעי של הורוביץ, ראה: א"א אורבך, 'זכריה פרנקל, ישראל לוי, שאול הורוביץ - שלושת מורי התלמוד של הסמינר בברסלוי', בתוך: **מחקרים במדעי היהדות**, ירושלים תשנ"ח, עמ' 858-861.

² על חשיבותה של המהדורה ועל דרכו של הורוביץ במהדורה זו ראה, מ' כהנא, 'למי נחלקה הארץ: - להארת הצורך במהדורות חדשות לספרי במדבר ונושאי כליו', **ספר זכרון למרדכי ויזר**, קבוצת יבנה תשמ"א, עמ' 249: "נדמה כי קשה להפריז בהערכת תרומתו של ה' בספריו אלו, להתפתחות המחקר התלמודי כולו"; הנ"ל, **אקדמות להוצאה חדשה של ספרי במדבר**, חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית, ירושלים תשמ"ב, עמ' 277 ואילך.

³ ראה, למשל, ח' אלבק, 'לעריכת התלמוד הבבלי, **תרביץ** טו, תשי"ד, עמ' 16, הערה 7; הנ"ל, **מבוא לתלמודים**, תל אביב תשכ"ט, עמ' 660, הערה 1; ד' רוזנטל, 'פרקא דאביי, תרביץ מו, תשל"ז, עמ' 108, הערה 42; א"א אורבך, **ההלכה - מקורותיה והתפתחותה**, גבעתיים 1984, עמ' 321, הערה 27.

⁴ S. Horowitz, 'Die Komposition des Talmuds', *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums* 63, 1919, pp. 122-130.